

Hoogconjunctuur in de polder

Auteur(s):

Centraal Planbureau

*Dit artikel is gebaseerd op het CPB Report 1997-2, van het Centraal Planbureau. Het cijferbeeld is eind mei afgesloten.***Verschenen in:**

ESB, 82e jaargang, nr. 4113, pagina 548, 2 juli 1997

Rubriek:

Monitor

Trefwoord(en):

nederlandse, economie, conjunctuur

Volgens de deze week gepubliceerde prognose van het CPB blijft Nederland qua groei bij de economische koplopers in Europa horen. Ondanks de hoogconjunctuur blijft de inflatie gematigd.

Gunstige internationale conjunctuur

De conjunctuur van de industrielanden is in de afgelopen maanden verder verbeterd. In de Verenigde Staten en Japan was de economische groei in het eerste kwartaal onverwacht krachtig. In een aantal Europese landen zwakte het groeitempo wat af, maar dat kan worden toegeschreven aan incidentele factoren zoals een kleiner aantal werkdagen. De onderliggende trend blijft opwaarts.

Vooruitzichten Europa goed

In Europa zijn de fundamentele omstandigheden, afgezien van een remmende invloed van overheidsombuigingen, dusdanig gunstig dat een opbloei van de bedrijvigheid mag worden verwacht zodra de voornaamste onzekerheden rond de EMU uit de lucht zijn. De vraag uit landen buiten de regio is krachtig, mede dankzij de duurder geworden dollar. Hoge bedrijfsrendementen en winstverwachtingen dragen bij tot een krachtiger investeringsgroei. De resultaten van de conjunctuurenquêtes (vertrouwen, bezettingsgraden, orderposities) ondersteunen deze verwachting. De groei van de gezinsconsumptie kan eveneens sterker worden, dankzij een combinatie van koopkrachtverbetering, een verminderde spaarneiging en een toenemende werkgelegenheid. Omdat ook het arbeidsaanbod blijft toenemen, zal de daling van de Europese werkloosheid overigens voorlopig vrij bescheiden zijn.

Inflatie opvallend laag

Het prijzenbeeld blijft opvallend rustig, ook in de landen die het dichtst tegen hun capaciteitsplafond zitten. De loonstijging in Europa is alom gematigd. Het inflatietempo is met ruim 2% historisch laag, en dat zal waarschijnlijk voorlopig zo blijven. Alleen in de landen waar de productiegroei in de afgelopen jaren het sterkst was, zoals het Verenigd Koninkrijk, Denemarken en Ierland, zal het inflatietempo wat kunnen oplopen. Voor het Verenigd Koninkrijk houdt het sterke pond de schade beperkt.

Fraaie cijfers Nederland

Met de Nederlandse economie gaat het goed. De bbp-groei is ook in het eerste kwartaal van 1997 uitgekomen op ongeveer 3%¹. De sterke daling van de werkloosheid in de eerste maanden van dit jaar vormt een aanwijzing dat de werkgelegenheidsgroei nog niet is afgezwakt. Het inflatietempo is tot en met mei lager uitgekomen dan geraamd in het *Centraal Economisch Plan 1997* (CEP).

Tegenover lichte afzwakking consumptiegroei ...

De particuliere consumptie profiteert van de meevallende inflatie en de krachtige banengroei en deed het in het eerste kwartaal, met een volumegroei van 2,75%, beter dan verwacht. Voor het jaar als geheel wordt eveneens uitgegaan van een consumptiegroei van 2,75%, tegen 3% in 1996. Volgend jaar lijkt een (verdere) lichte vertraging tot 2,5% aannemelijk in samenhang met wegebbende vermogenseffecten. Nu de hypotheekrente het dieptepunt gepasseerd is, zullen (tweede en overgesloten) hypotheeklen als financieringsbron minder belangrijk worden.

...staat aantrekkende uitvoergroei ...

Buitenlandse handelscijfers wijzen voor het eerste kwartaal op een voorspoedige ontwikkeling van de goederenuitvoer. Dit is niet alleen zichtbaar in de realisatiecijfers, maar ook plausibel gegeven de oplevende Europese conjunctuur en de fors verbeterde concurrentiepositie. De uitvoergroei (exclusief energie) versnelt naar verwachting van 4% in 1996 naar 6,5% dit jaar en 8,25% volgend jaar. Dit verloop wordt overigens sterk beïnvloed door de varkenspest (zie onderstaande kader). Verondersteld is dat de varkenspest eind 1997 onder controle zal zijn, zodat de uitvoer van varkens in 1998 weer op gang gaat komen. Zonder dit incident zou de uitvoer in beide jaren met 7 à 7,5% groeien. Daarmee wordt maar een bescheiden marktwinst geboekt; de verbeterde prijsconcurrentiepositie van Nederlandse exporteurs wordt voor een deel gecompenseerd door de ongunstige invloed van het specialisatiepatroon in een

Economische gevolgen van de varkenspest

De varkenspest, die het zuiden van Nederland in de greep houdt, heeft inmiddels een zodanige duur en geografische verspreiding aangenomen dat de gevolgen hiervan zelfs voor de macro-economische vooruitzichten aanzienlijk zijn. Eerst wat feiten en cijfers over de betekenis van de varkenscluster voor de Nederlandse economie. Hierin zijn niet alleen de varkenshouderijen zelf, maar bijvoorbeeld ook veevoer-toeleveranciers en de vleesverwerkende industrie begrepen. Vorig jaar waren er bijna net zoveel varkens - veertien miljoen - als Nederlanders en de varkenscluster genereerde een kleine f. 4 mrd (ruim een half procent bbp) toegevoegde waarde. De gerichtheid is groot want de uitvoerswaarde van levende varkens en varkensvleesproducten bedroeg vorig jaar f. 5 mrd - dat is 2% van de totale Nederlands goederenuitvoer.

Het ongewisse karakter wat betreft duur en verspreiding maakt de economische gevolgen moeilijk kwantificeerbaar. Onder de veronderstellingen dat de omvang van het besmet gebied zeven miljoen varkens groot is - ongeveer de huidige situatie - en dat gedurende zes maanden geen varkens mogen worden uitgevoerd - het exportverbod bestaat thans bijna vijf maanden - kan een impact op het Nederlandse bbp op ongeveer f. 2,5 mrd (0,4% bbp) worden becijferd. De uitvoer wordt voor f. 2 mrd getroffen in dit scenario en de invoer (van voornamelijk veevoer) voor ongeveer f. 300 mln. De impact op het bbp is zo groot omdat niet alleen de boeren minder produceren, maar ook omdat de vleesverwerkende industrie te maken krijgt met een fors verminderende aanvoer en daardoor dito minder produceert. Wel blijft de productiecapaciteit op de boerderijen behouden, want verondersteld is dat de zeugen blijven werpen, waardoor de cluster na *herstart* weer sneller van de grond kan komen.

Het gevolg van de huidige opkoopregeling is dat de overheid het leeuwendeel van de kosten voor haar rekening neemt, maar daarvan kan weer een flink deel worden gedeclareerd bij de Europese Unie. De betrokken varkenshouders lijden uiteraard ook schade omdat de hokken leeg raken en veel kosten doorgaan. Daarentegen profiteren niet-getroffen boeren van de inmiddels gestegen prijzen. De gevolgen voor de toeleveranciers vallen in verhouding mee, omdat de varkensproductie door de opkoopregeling langer in stand is gehouden.

Zelfs als de varkenspest onder controle is gebracht en de vervoersverboden zijn opgeheven kost het waarschijnlijk nog wel geruime tijd voordat het productie- en export-niveau weer op het oude pijl is: alleen al om technische redenen. Bovendien moeten Nederlandse producenten het verloren gegane marktaandeel op Europese exportmarkten weer trachten te herwinnen.

...en grote investeringsactiviteit

De conjunctuurgevoelige investeringen ² nemen dit jaar met 7% en volgend jaar met bijna 9% toe. Alle bepalende factoren staan op groen. De productie ontwikkelt zich voorspoedig, de bezettingsgraad ligt op een hoog niveau en het rondkrijgen van de financiering is voor het Nederlandse bedrijfsleven in het algemeen geen probleem. De winstgevendheid verbetert aanzienlijk. De arbeidsinkomensquote daalt in 1998 naar 80,75%, hetzelfde niveau dat aan het einde van de herstelperiode in de jaren tachtig werd bereikt.

Bij hoge productiegroei ...

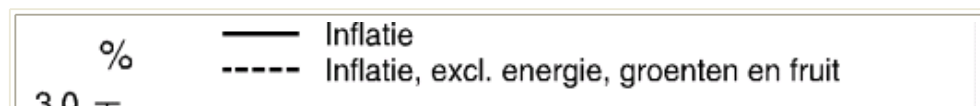
De groei van het bbp versnelt dit jaar tot 3,25% en volgend jaar tot 3,75%. Ook hier verstoort de varkenspest het beeld: gecorrigeerd hiervoor is sprake van een vrij gelijkmatige groei van zo'n 3,5%. Deze verwachte stabilisatie van de groeivoet op een vrij hoog niveau is in historisch perspectief niet ongebruikelijk. Ook de ontwikkeling van de Nederlandse inflatie en de contractlonen duidt er vooraan op dat de Nederlandse economie oververhit raakt en dat zich een conjunctuuromslag aandient. Gegeven de gunstige internationale conjunctuur wordt daarom verwacht dat de huidige opgaande fase tenminste tot en met eind 1998 zal aanhouden.

...ontwikkelt arbeidsmarkt zich gunstig ...

Zowel in 1997 als in 1998 groeit het aantal personen met een baan met 2%. Hierdoor loopt het werkloosheidspercentage - ondanks een aanzienlijke groei van het arbeidsaanbod - terug van 7,6% in 1996 tot 6% in 1998. Een dergelijk laag percentage is sinds het begin van de jaren tachtig niet meer voorgekomen. Desondanks zijn er, macro-economisch gezien, vooraan nog geen majore tekenen van spanning op de arbeidsmarkt. Het aantal vacatures ligt nog steeds aanzienlijk onder het niveau van de hoogconjunctuur van 1989/1990. Bovendien is er in Nederland een groot onbenut arbeidspotentieel. Als dat verder wordt geactiveerd, kan dat bijdragen aan een gematigde loonontwikkeling.

...blijft de inflatie gematigd ...

In tegenstelling tot de CEP-raming van enkele maanden geleden, waarin werd uitgegaan van een versnelling, is de inflatie in april verder gedaald tot onder de 2%. In mei is het inflatietempo voor het eerst dit jaar weer toegenomen. De meevallende inflatie was vooral het gevolg van forse prijsdalingen van groente en fruit. Ook bij de brandstofprijzen trad een daling op na de piek eind vorig jaar. Ongerekend deze 'incidenten', was in de eerste maanden van 1997 wel sprake van een licht oplopende inflatie (figuur 1). In de prijzen van goederen worden de hogere invoerprijzen langzaam maar zeker doorberekend. Dat gebeurt echter met meer vertraging dan eerder is aangenomen en bovendien niet volledig. Dit duidt op hevige concurrentie, die de winstmarges onder druk zet. De bijdrage van de diensten, zoals huren, vervoer, ontspanning en gemeentelijke heffingen aan de inflatie is momenteel vrij stabiel (figuur 2).

Figuur 1. Inflatie consumentenprijsindex in %

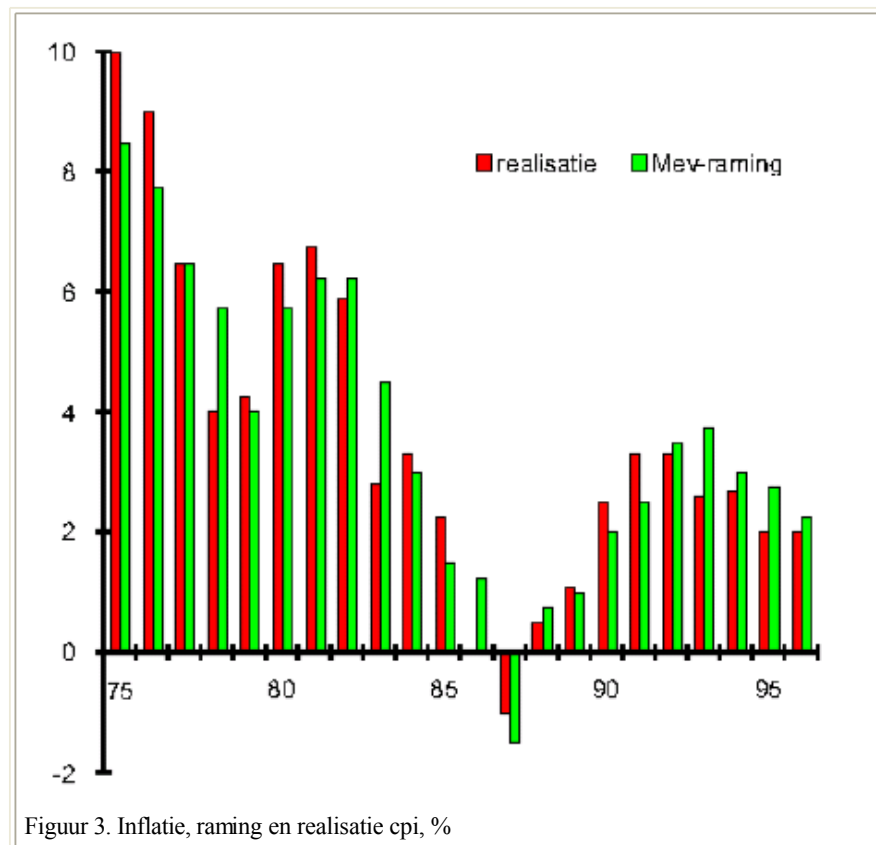
Figuur 2. Samenstelling van de inflatie

Op basis van de meevallende realisatiecijfers is de raming van de inflatie dit jaar met ,5%-punt naar beneden bijgesteld tot 2,25%. Zoals gezegd loopt de onderliggende inflatie al enige tijd licht op. Gegeven de aanhoudend hoge dollar lijkt enige versnelling later dit jaar aannemelijk, hoewel de exacte omvang van veranderingen in het inflatietempo moeilijk te voorspellen is (zie kader).

Inflatieramingen

Het CPB staat onder vuur, omdat de kwaliteit van de inflatie-ramingen onvoldoende zou zijn. [figuur 3](#) vergelijkt voor de afgelopen twintig jaar de MEV-raming voor het volgende jaar met de realisaties. De MEV-raming is het meest relevant als maatstaf, omdat hierin het voorgenomen beleid van het kabinet is verwerkt en deze raming als startpunt wordt gebruikt door vakbonden bij het opstellen van hun 'eisen' bij de cao-onderhandelingen. In het algemeen zijn versnellingen en vertragingen goed voorspeld. De exacte omvang van veranderingen van het inflatietempo blijft moeilijk te ramen. De inflatie wordt echter niet steevast te hoog of te laag geraamd: de gemiddelde voorspelfout over deze periode is gelijk aan nul. Voor sommige jaren is de ramingsfout toe te schrijven aan onverwachte schokken die na het afsluiten van de berekeningen zijn opgetreden. Een goed voorbeeld daarvan is de situatie in het najaar van 1992. De MEV was nog nauwelijks afgerond, of er ontstonden spanningen binnen het EMS, met als gevolg dat de wisselkoersen drastisch veranderden. Mede daarom is de decemberprognose vervroegd en al in november gepubliceerd; met een inflatieraming voor 1993 die 0,1% afweek van de uiteindelijke realisatie. De afgelopen jaren is de daling van het inflatietempo onderschat. Naast de doorwerking van genoemde 'onverwachte' wisselkoersfluctuaties, hangt dat vooral samen met het inschatten van de winstmarges: in 1997 staan voor het derde

achtereenvolgende jaar de marges flink onder druk. Hoe lang kan dat nog aanhouden?

...en tekent zich meevaller af bij overheidsfinanciën

De opwaarts bijgestelde economische groei leidt tot een meevaller voor de overheidsfinanciën. Los hiervan tekent zich een meevaller af bij de vennootschapsbelasting. Aangezien de budgettaire besluitvorming pas in september wordt afgerond, bevat de prognose technische veronderstellingen over de begroting van volgend jaar. Zo is verondersteld dat additionele budgettaire ruimte in 1998 gelijkelijk wordt verdeeld over tekortverkleining en lastenverlichting. Dit betekent dat op dit moment alleen een indicatie kan worden gegeven van de budgettaire kerngegevens voor volgend jaar. Naar verwachting daalt het EMU-tekort tot ongeveer 1,75% van het bbp. De schuldquote van de collectieve sector daalt van 77,9% in 1996 tot ongeveer 71,5% in 1998

1 Het eerste kwartaal kende twee werkdagen (waaronder de schrikkel-dag) minder dan in dezelfde periode van 1996. Ongecorrigeerd voor dit dagen-effect groeide het bbp met 2%.

2 Dat zijn de investeringen in vaste activa van bedrijven ongerekend woningen, schepen, vliegtuigen, railvervoermiddelen en de investeringen van de energiesector.